

Makale Geliş | Received : 24.02.2020

Makale Kabul | Accepted : 20.06.2020

Türkiye'deki Ahıska Türklerinin Sosyolojik Görünümü: İnegöl İlçesi Örneği*

The Sociological Outlook of Ahıska Turks in Turkey:

A Case Study in İnegöl

Damla TOPÇU

SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi,
damlatopcukars@gmail.com
ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0002-1594-6806

Kamil KAYA

Prof.Dr., İGÜ İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi,
kakaya@gelisim.edu.tr
ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0002-6699-5923

Öz

Her kültür, kendi çevresiyle etkileşim içindedir. Bu etkileşim, kültürel kimliği meydana getirerek yeni normlar, değerler, anlayışlar, biçimler ortaya çıkarır. Kuşaktan kuşağa aktarılırken değişime uğrayan kültür ve kimlik unsurları, toplumsal değişme karşısında da durağan kalmaz. Toplumsal değişmeler, toplumun kültür ve kimlik bünyesinde birtakım değişiklikler meydana getirir. Ancak bazı toplumlar, kapalı toplum özelliği gösterdiği için kendi kültür ve kimlik özelliklerinin devamlılığını daha kolay sağlar. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Ahıska Türkleri, 1944 yılında Stalin tarafından Orta Asya ülkelerine sürgün edilmiş ve 1989 yılında Özbekistan'ın Fergana ilçesinde yaşanan karışıklıklardan dolayı ikinci bir sürgün daha yaşamıştır. Bu sürgünün ardından 1992 yılında Türkiye'ye yerleşmeleri kabul edilmiştir. Bugün birçok farklı ülkeden Türkiye'ye göç ederek yerleşmiş olan Ahıska Türkleri, yaşadıkları buca coğrafi hareketliliğe ve toplumsal değişmeye rağmen mensup oldukları Türk kültürü ve kimliğini günümüze kadar muhafaza etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle Ahıska Türkleri, bütün olumsuz koşullara rağmen Türk kültürü içinde kalarak atalarından intikal eden gelenekler ve görenekler çerçevesinde yaşamlarını sürdürmüşler ve bu özelliklerini yeni nesillere aktarmışlardır. Bu çalışmada, Ahıska Türklerinin Türk kültürü ve kimliğine bağlılıkları, aile ve akraba çevresi ile ilişkileri, dini hayata bağlılıkları ve ekonomik durumları gibi sosyolojik özelliklerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Ahıska Türkleri, Kültür, Kimlik, Toplumsal Değişim, İnegöl.*

Abstract

Each culture interacts with their environment. This interaction creates a cultural identity, reveals new norms, values, understandings and forms. The cultural and identity elements that have changed while being passed down from generation to generation cannot remain stationary in the face of social change. Social changes bring about some changes in the culture and identity of society. However, since some societies have a closed society feature, they facilitate the continuity of their own cultural and identity features. Ahıska Turks, who are form the subjects of this study, the were exiled by Stalin to Central Asian countries in 1944 and experienced a second exile in 1989 due to the confusion in Fergana district of Uzbekistan. After this exile in 1992 into Turkey was accepted settlements. Today many Ahıska Turks, who settled in different countries emigrated to Turkey, living all this in spite of geographic mobility and social change have maintained they belong to the present Turkish culture and identity. In other words, Ahıska Turks, despite all the negative conditions, remained in Turkish culture and continued their lives within the frame of the traditions and traditions that came from their ancestors and transferred these features to new generations. In this study, it is aimed to determine sociological features such as the attachment of Ahıska Turks to Turkish culture and identity, relations with family and relatives, their religious affiliation and economic status.

Key Words: *Ahıska Turks, Culture, Identity, Social Change, İnegöl.*

* Bu makale, SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında yürütülen ve 2018 yılında tamamlanan "Ahıska Türklerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri İle İlgili Sosyolojik Bir Araştırma (İnegöl Örneği)" adlı Yüksek Lisans tezi verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Giriş

Kültür, aynı toplum içinde benzerlikleri, bütünleşmeyi ifade ederken, farklı toplumlar ve milletler arasında da farklılaşmayı ifade eder.¹ Kimlik ise bireylerin ya da toplumların, sosyo-kültürel becerilerinin ortaklaşa oluşturduğu toplumsal bir şemadır. Kimlik, temsil ettiği kişi ya da kişileri diğerlerinden ayıran bir özelliğe sahiptir. Mekân, cinsiyet, coğrafya, ülke, toprak, toplumsal, ekonomik ve kültürel çevre, kültürel kimliğin oluşmasında ve şekillenmesinde oldukça etkilidir.²

Tarihsel algılamaya göre kültürel kimlik, devamlı olarak üretilen, sürekli değişme ve gelişme içinde olan, hiçbir zaman tümüyle tamamlanmamış bir olgu olarak kabul edilir.³ Bazı durumlarda kültürel kimlik, bunalıma girer ve kültürel kimliğin bütünlüğü ve devamlılığı, parçalanma ve kesintiye uğrama tehdidiyle karşılaşır.⁴ Ancak bazı toplumlar, kapalı toplum özelliği gösterip kendi içinde bütünleşmesinin bir sonucu olarak kendi kültür ve kimliğini parçalanmaktan, yok olmaktan muhafaza edebilir. Araştırmalar, bu toplumlar arasında Ahıska Türklerinin de yer aldığını göstermektedir.

Ahıska Türkleri, 1944 yılında Stalin tarafından Orta Asya ülkelerine sürgün edilmiş olan ve 1989 yılında Özbekistan'ın Fergana kentinde çıkan karışıklıklardan dolayı ikinci bir sürgün yaşamış bir topluluktur. Ahıska Türkleri, yaşamış oldukları sürgün sonucu, kültür ve kimlik farkının olduğu toplumlarla bir araya gelmiş, ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen Türk kültürü ve Türk kimliğini muhafaza etmişlerdir. Diğer toplumlarla kültürel etkileşim içinde olmuş olsalar da kendi benliklerini ön planda tutmuşlardır. 1992 yılında Türkiye'ye yerleşmeleri kabul edilen ve bugün Türkiye'nin çeşitli yerlerinde yaşayan Ahıska Türklerinin büyük çoğunluğu Bursa'nın İnegöl ilçesinde yaşamaktadır. Türkiye'ye çeşitli ülkelerden gelen Ahıska Türklerinin, Türk kültürüne, gelenek ve göreneklerine bağlı kaldıkları ve bu özelliklerini koruyarak yeni nesillere aktardıkları görülmektedir.

Ahıska Türkleri, Türk kimliğini her zaman ön plana çıkarmış, başka dillerin etkisinde kalmalarına rağmen Türkçe konuşmaktan ve yeni nesillere Türkçeyi aktarmaktan vazgeçmemiş, bütün zorluklara rağmen dinlerini terk etmemiş, aile ve akrabalık ilişkilerine, eğitime ve çalışmaya önem vermiş bir topluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde bu özelliklerini korumaya devam eden Ahıska Türkleri, yaşamış oldukları her türlü sıkıntıya rağmen, vatanım dedikleri Türkiye'de yaşamaktan, aynı dili konuşan ve aynı dini yaşayan insanlarla bir arada olmaktan oldukça mutluluk duymaktadır. Görüldüğü gibi ortak yaşanmışlıklar, kültürün ve kimliğin muhafaza edilmesinde büyük önem arz eder. Morley ve Robins'in ifade ettiği gibi kolektif kimlik, ortak yaşanmış bir tarih duygusu ve gelecek tasarımıyla, ortak gelenek ve göreneklerle bütünlüğünü devam ettirir.⁵

1. Araştırmanın Teorik Çerçevesi

1.1. Ahıska Tarihi

Bugünkü Türkiye-Ermenistan sınırının birleştiği yerin kuzeyinde, Batum'un doğusunda ve Tiflis'in güneyinde Gürcistan sınırları dahilinde yer alan Ahıska bölgesi, Ahıska Türklerinin yaşadığı yer olması bakımından tarihi bir kent özelliği taşımaktadır. Ardahan'ın Posof ve Çıldır ilçeleriyle komşu olan Ahıska, Türkgözü sınır kapısına 15, Ardahan'a 60, Kars'a 115, Tiflis'e 159 km uzaklıktadır.⁶ Ahıska sınırları içinde 6 ilçe (Ahıska-Akhalsikhe, Ahilkelek-Akhalkalaki Adigön-Adigeni, Aspindza, Ninotsminda-Bogdanovka, ve Borcom-Borjomi) ve 250 köy yer almaktadır. Gürcistan'da bu alana Mesketiya adı verildiğinden buradaki halka *Mesketi Türkleri* de denilmektedir.⁷

Günümüzde Ahıska, Mesketi ya da Mesketi-Cavaheti olarak adlandırılmaktadır. Türkçe kaynaklar Ahıska-Cavaheti adını kullanırken, Rusça ve İngilizce gibi yabancı kaynaklar Mesketi (Meskhetians,

¹ Şişman 2014, 7.

² Doğan 2010, 480.

³ Larrain 1995, 217.

⁴ Morley ve Robins 1997, 107

⁵ Morley ve Robins 1997, 107.

⁶ Zeyrek 2001, 9.

⁷ Özözen Kahraman ve İbrahimov 2013, 7.

Месхетинцев) adlandırmasını kullanmaktadırlar⁸Türk, Gürcü ve Ermeni kaynaklarında da Ahıska adına rastlanılmaktadır. Ahıska, coğrafi adlandırmada Mesketi Bölgesi olarak da bilinmektedir.⁹ Aslında Mesketi adlandırması, daha önce bu bölgede yaşamış olan Gürcü olmayan halkı ifade etmek için kullanılmıştır.¹⁰

Mesk kavmi, Nuh Nebi oğlu Yafes'in oğlu ve Oğuz'un pederi Mesek'ten gelen Masagetlere dayandırılmaktadır.¹¹ Kartvel'in* güneyinde yaşamış olan Mesklerin, Gogarlı (İskit) ve Turanı yerli Hristiyan toplum olduğu da belirtilmektedir.¹² Mesk kavminin, bölgeye Mesketya adını veren ve Sümerler, Hititler, Asurlar gibi tarihe karışan eski bir kavim olduğu da düşünülmektedir.¹³ 481 yılında Akesga olarak bilinen ve Dede Korkut Hikâyeleri'nde Ak-Sıka, Ak-Kale olarak da ifade edilen Ahıska Bölgesi, eski bir Oğuz yerleşkesi olarak da ifade edilmektedir.¹⁴

Ahıska bölgesinin Türklük tarihine bakıldığında, Türklerin Ahıska bölgesinde görülmeleri oldukça eskiye dayanmaktadır. Kayda değer kaynaklarda, Makedonyalı İskender'in MÖ 4. yüzyılda Kafkasya'ya geldiğinde burada Türklerle karşılaştığı belirtilmektedir. Yine Gürcü kaynakları da bu bilgiyi doğrular niteliktedir. İskender, Kafkasya'ya geldiğinde Kür ırmağı boylarında Bun-Türklerin yaşadığı ve o zamanlar Bun-Türklerin bu topraklarda dört büyük şehri ve güçlü orduları bulunduğu ifade edilmektedir.¹⁵

16. ve 18. yüzyıllarda Ahıska, Osmanlı toprakları içerisinde yer almıştır. Osmanlı Devleti, Ahıska bölgesini III. Murat döneminde topraklarına katmıştır. Padişah III. Murat döneminde Gürcistan üzerine sefere çıkılması kararı ile Serdar Lala Mustafa Paşa, Safeviler üzerine sefere çıkmış ve yolu üzerinde bulunan beylere haber göndererek Osmanlı Devleti'ne bağlanmalarını bildirmiştir. 9 Ağustos 1578 tarihinde Ahıska, Tümüük, Hirtız, Çıldır ve Ahılkelek kaleleri fethedilmiştir.¹⁶ Ahıska, ilk önce Çıldır eyaletinin merkezi kabul edilmiş ve daha sonraki zamanlarda Çıldır eyaletinin savaşlarda harap olması dolayısıyla eyalet olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun Ahıska'yı fethetmesinden sonra İç Anadolu Bölgesi'nde özellikle Konya'da, Tokat'ta, Yozgat'ta yaşayan Türkler seçilerek Ahıska bölgesine yerleştirilmiştir. 1828 yılında bölgede 50.000 Türk nüfusunun var olduğu belirtilmiştir.¹⁷

Osmanlı'nın Kafkaslara açılan kapısı olması bakımından önemli bir yere sahip olan Ahıska, 19. yüzyılda Rusların hâkimiyetine geçmiştir. 1828'de Osmanlı-Rus Savaşı sonunda yapılan Edirne Antlaşması'na göre Ahıska, savaş tazminatı olarak Ruslara bırakılmış ve Rus hâkimiyetinden sonra Ahıskalıların bir kısmı Anadolu'ya geçmeye başlamıştır. Yaklaşık 300 yıl Osmanlı hâkimiyetinde kalan Ahıska bölgesi Osmanlı'dan ayrılmıştır. Rusya 1853'de Osmanlıya yine savaş açmış; Kırım Harbi olarak anılan bu savaşta Osmanlı Ruslardan Ahıska'yı almak istemiş ancak bu savaşta mağlup olmuştur. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında Rusya; Kars, Ardahan ve Batum'u topraklarına katmıştır. Bu durum Osmanlı'nın zor durumda kalmasına neden olmuştur. Bu süreçte Ahıskalıları, Anadolu'ya göç etmeye devam etmiş; Rusya, boşalan yerlere Gürcü, Ermeni ve Yahudi nüfusunu yerleştirmiştir. Bu dönemde Ahıska Türklerinin temel hak ve özgürlükleri dahi karşılanmaz hale gelmiştir.¹⁸ 1917 Bolşevik İhtilâli'nin ardından 1918'de imzalanan *Brest-Litovsk Antlaşması* ile Kars, Ardahan ve Batum yeniden Türkiye'ye bırakılmıştır.¹⁹

Bazı kaynaklarda, Ahıska yöresinde yaşayan ve 1944'te Türk olduğu için sürgün edilen halkların bir kısmının Gürcü olduğu ve Ahıska'nın Osmanlı hâkimiyetine geçmesiyle İslamiyet'i kabul edip

⁸ Aydıngün 2002'den akt: Kolukırık 2011, 171.

⁹ Kalkan 1998, 161.

¹⁰ Zeyrek 2001, 9.

¹¹ Togan 1981, 410.

* Kartvel, Gürcü dilinde Gürcistan anlamına gelmektedir.

¹² Kırzioğlu 1992, 14-54.

¹³ Zeyrek 2001, 6.

¹⁴ Taşdemir 2005, 78.

¹⁵ Kırzioğlu 1992, 113.

¹⁶ Zeyrek 2006, 13-14.

¹⁷ Avşar ve Tunçalp 1995, 6-15.

¹⁸ Yıldız 2013, 40-41.

¹⁹ Demiray 2012, 879.

Türkleştikleri öne sürülmektedir. Ancak Avşar ve Tunçalp'a göre buna inanmak güçtür; çünkü aynı bölgede bulunan Acaraların milliyetleri değişmemiş, Türkleşmemiştir. Bazı Ahıskalıların soyadlarının Gürcüce olması da yanlış anlaşılmalara sebebiyet vermektedir. Soyadı, ulusları belirleyen tek ölçüt değildir.²⁰ Bayraktar'a göre, yaşanan coğrafi mekân, etnik kökenlerin belirlenmesinde yeterli bir ölçüt değildir. Tarih boyunca göçlere tanıklık etmiş olan Kafkaslarda coğrafi bölgeye göre yapılan etnik tespitlerin geçerliliğinin olamayacağı ifade edilmektedir.²¹

1.2. Ahıska Türklerinin Sürgün Süreci

Ahıska Türkleri, Ahıska'dan Orta Asya ülkelerine göç, Özbekistan'ın Fergana kentinden göç ve Türkiye'ye göç olmak üzere üç büyük göç yaşamışlardır. Günümüzde Ahıska Türkleri, Kırgızistan, Kazakistan, Rusya, Azerbaycan, ABD, Ukrayna ve Özbekistan gibi ülkelerin çeşitli yerlerinde yaşamaktadır.²²

Kafkaslarda yaşayan Müslüman Türkler, Çarlık Rusya'nın ve Sovyet Rusya'nın yayılmacı politikalarından olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Kafkas toprakları 19. yüzyıl itibariyle Rus hâkimiyetine geçmiş ve Rusya, sürgün planları ile Kafkaslardaki Türk varlığını sona erdirmeyi hedeflemiştir. 1918'de yapılan referandumda Ahıska Türklerinin Türkiye ile birleşme isteği, hem Gürcistan'ı hem de Rusya'yı sınırlendirmiştir. Böylece İkinci Dünya Savaşındaki karmaşıklıktan yararlanan Sovyet Rusya, Ahıska Türklerinin de dâhil olduğu Kafkaslardaki Müslüman Türk unsurlarını zorunlu göçe tabi tutmuştur.²³

İkinci Dünya Savaşı yıllarına kadar askeri faaliyette bulundurulmayan Ahıska Türkleri, savaş başlayınca askere alınmış, 40.000 civarında insan, Almanlarla savaşmak üzere silâh altına alınarak cepheye gönderilmiştir.²⁴ 1941 yılında Ahıska Türklerine -savaşa göndermek için- zorla Azerbaycan pasaportu verilmiş; 16-50 yaş arasındaki erkekler İkinci Dünya Savaşı'na gönderilmiştir. Savaşa gönderilirken yaşı küçük olan Ahıska Türklerinin yaşları büyük, 50'den büyük olanlarının yaşları da 40 yaşında gösterilmiştir.²⁵ Geride kalan kadınlar ve yaşlılar da Ahıska-Borcam demiryolu inşaatında çalıştırılmış; demiryolu çalışması 1944 yılının Ekim ayında tamamlanmıştır. Ahıskalıların kendilerini vatanlarından mahrum edecek trenlerin yollarını kendi elleriyle yaptıkları görülmektedir.²⁶

Zeyrek'e göre, 14 Kasım'ı 15 Kasım'a bağlayan gecede askerler, Türk köylerini abluka altına alıp kapıları dövmeye başlamış, birkaç saat içinde insanlar halk meydanında toplanmış ve Ahıska halkı kamyonlarla demiryoluna götürülüp hayvan vagonlarına doldurulmuşlardır.²⁷ Ahıska Türkleri, 15 Kasım 1944 sabahı Ahıska'nın demiryolu hattında yer alan katarlarla Orta Asya ülkelerine götürülmüştür.²⁸ 1944 yılında bu bölgedeki Türk ve Müslüman unsurların tamamı sürgün edilmiş; ancak bu sürgün olayı kamuoyuna duyurulmamıştır. Bu sürgünde sadece Ahıska Türkleri değil, aynı zamanda Kırım Tatarları, Malkarlılar, İnguşlar, Kalmuklar ve Çeçenler de sürgün edilmiştir. Rusya, bu sürgün ile Ahıska bölgesinde etnik anlamda bir bütünlük sağlamaya çalışmıştır.²⁹

Ahıska Türkleri, 1944 yılı kış aylarında Orta Asya'ya ulaşmıştır. Sürgün şartlarının ve yerleştirildikleri yerlerin kötü olması nedeniyle Özbekistan'da bulunan 50.000 Ahıska Türkü, soğuktan ve açlıktan hayatını kaybetmiştir.³⁰ Orta Asya'ya sürgün edilen halkın yarısından çoğu Özbekistan'ın Fergana vadisine ve Taşkent iline yerleştirilmiştir. Bunun yanında Sırderya, Namangan, Buhara, Semerkant ve Andican gibi şehirlere de yerleştirildikleri görülmektedir.³¹

²⁰ Avşar ve Tunçalp 1995, 7.

²¹ Bayraktar 2013, 75.

²² Özözen Kahraman ve İbrahimov 2013, 78.

²³ Bayraktar 2013, 47.

²⁴ Zeyrek 2006, 25.

²⁵ Veyselöglü 1999, 24.

²⁶ Zeyrek 2006, 25.

²⁷ Zeyrek 2006, 26.

²⁸ Avşar ve Tunçalp 1995, 22.

²⁹ Kolukırık 2011, 168.

³⁰ Avşar ve Tunçalp 1995, 24.

³¹ Bayraktar 2013, 51.

Ahıska Türkleri, Orta Asya ülkelerinde de rahat bırakılmamış; 1989 yılında Özbekistan'ın Fergana kentinde de zulüm görmüşlerdir. 16-18 Mayıs'ta Fergana ilinin Kuvasay kasabasında Fergana faciası ortaya çıkmıştır. Olay, Türklerin Özbek kızlarını taciz ettiği söylentisiyle başlamış; Ahıska Türkleri ile Özbek ve Tacik gençleri arasında büyük çatışmalar olmuştur.³²

Ahıska Türklerinin halk düşmanı ve insan eti yiyen bir halk oldukları söylentileri, onların gittikleri yerlerdeki insanlarla ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Özellikle Fergana'da yerli halk ile Ahıskalılar arasında çatışmalar yaşanmış ve birçok Ahıska Türkü yaşamını yitirmiştir. Bu durumda Ahıska Türkleri, yeni bir sürgün süreci ile karşı karşıya kalmıştır.³³ Olaylardan sonraki bir yıl içerisinde binlerce Ahıskalı Özbekistan'ı terk etmek zorunda kalmış; bunların 17.000'den fazlası Kazakistan'a, 20.000'den fazlası Rusya Federasyonuna, 40.000'den fazlası da Azerbaycan'a göç etmiştir.³⁴ Fergana hadisesiyle binlerce Ahıska Türkü, evini barkını bırakarak canını kurtarma derdine düşmüştür. Rusya'nın askerî uçaklarıyla ülkeden ayrılan Ahıska Türkleri Kazakistan, Rusya, Azerbaycan ve Ukrayna'ya gitmiş, bu mecburî göçün bir ucu da ABD'ye ulaşmıştır. 2005 yılında 12.500 Ahıskalının bu ülkeye kabul edildiği belirtilmektedir.³⁵

1.3. Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabul Edilme Süreci

Ahıska Türklerinin uzun yıllar süren Türkiye'ye göç etme talepleri karşısında Sovyet yetkilileri 1989 yılında durumun önemini Türk Dışişleri Bakanlığı yetkililerine iletmış; Türkiye'nin kabul etmesi halinde böyle bir göçe izin verebileceklerini bildirmiştir. Ancak bu sırada Bulgaristan'da yaşayan Türklerin zorunlu göçe tabi tutularak Türkiye'ye gelmeleri, teklifin Türkiye tarafından reddedilmesine neden olmuştur. 1990 yılında Ahıska Türklerinin hem Türkiye'nin Moskova Büyükelçiliği'ne hem de Devlet Bakanlığı'na yaptıkları sürekli müracaatları ile konu bir kez daha gündeme gelmiştir. 11 Ekim 1990 tarihli toplantıda gerekli koordinasyon sağlandıktan sonra göçün sağlıklı bir şekilde yapılabileceği belirtilmiş; 27 Mart 1991 tarihinde yapılan toplantıda Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç etmesi tekrar gündeme gelmiştir. 29 Mart 1991 tarihinde Başbakanlık, toplantıların sonucunda yapılması ve incelenmesi gereken hususları açıklamıştır. 20 Ekim 1991 seçimlerinin sonucu nedeniyle konu bu aşamada kalmış; 20 Ekim 1991 seçimlerinden sonra kurulan koalisyon hükümeti Başbakanı Süleyman Demirel, çalışmaların hızlı bir şekilde kaldığı yerden devam etmesini istemiştir.³⁶

Demirel, 1992 yılında Başbakan iken Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ni ve Azerbaycan'ı ziyaret etmiş; ziyareti sırasında 1944 yılında Orta Asya Cumhuriyetleri'ne sürgün edilen ve sayıları 350.000 civarında olan Ahıska Türkleri temsilcilerini kabul etmiştir. Temsilcilerin talepleri üzerine, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince 1992 yılında 150 aile, 1993 yılında 350 aile olmak üzere toplam 500 Ahıska Türkü ailesinin Türkiye'ye kabulü hususunda bir program hazırlanmış ve gerekli uygulamalar yapılmıştır.³⁷ Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabul ve İskânına Dair 02.07.1992 tarih ve 3835 sayılı Kanun, 11.07.1992 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁸

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan Ahıska Türklerinin Kabul ve İskânına Dair Kanun gereğince bir grup Ahıska Türkü Türkiye'ye getirilerek Iğdır'a yerleştirilmiştir.³⁹ Bu ilk yerleştirilenler dışında gelen Ahıskalılar, daha çok kendi imkânlarıyla İstanbul, Bursa, Ankara, İzmir, Kocaeli ve Antalya gibi büyük şehirlere yerleşmiştir. 1992 sonrası göçlerde en çok yerleşilen şehirlerin başında Bursa gelmektedir. Bursa merkez ilçenin yanı sıra, Yıldırım, Gürsu ve İnegöl ilçeleri Ahıskalı göçmenlerin yoğun bir şekilde yerleştikleri alanlardır.⁴⁰

Ukrayna'daki Ahıska Türkleri de 2016 yılında Türkiye'ye yerleştirilmeye başlanmıştır. Ukrayna ve Rusya arasındaki savaşta Ahıska Türklerinin yaşamlarının tehlikeye girmesinden dolayı Ahıska Türkleri, 20 Mart 2015 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Ukrayna ziyareti sırasında

³² Hasanoğlu 2014, 11.

³³ Mirkhenova 2006'dan akt: Kolukırık 2011, 178.

³⁴ Hasanoğlu 2014, 12.

³⁵ Zeyrek 2015, 9.

³⁶ Avşar ve Tunçalp 1995, 33-35.

³⁷ Avşar ve Tunçalp 1995, 49.

³⁸ Resmi Gazete, 11.07.1992, Sayı: 21281.

³⁹ Zeyrek 2006, 32.

⁴⁰ Yılmaz ve Mustafa 2014, 6.

kendisiyle görüşerek Ukrayna'daki Ahıska Türklerinin Türkiye'ye kabul edilmesi talebinde bulunmuşlardır. Bu talep Cumhurbaşkanı tarafından uygun görülmüştür.⁴¹ Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2016/9642 Sayılı Karar ile Ukrayna'da bulunan Ahıska Türklerinin Türkiye'ye kabul edildiğini; öncelikli olarak risk altında bulunan 300 aileye öncelik verileceğini belirtmiştir.⁴² Ukrayna'daki Ahıska Türkleri kademe kademe Türkiye'ye getirilmiş; getirilen Ahıska Türkleri Erzincan'a yerleştirilmiştir.⁴³ Kendi imkânları ile Ukrayna'dan Türkiye'ye gelen Ahıska Türklerinin olduğu da görülmektedir.

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye yerleşmesi konusunda yasal adımlar atılmış olsa da bu kanun tam anlamıyla uygulanmamıştır. Ayrıca vatandaş olma hakları yasal olarak belirtilmiş olmakla birlikte bu hakkın yerine getirilmediği görülmektedir.⁴⁴

2. Araştırmanın Yöntem ve Tekniği

Bilimsel bir araştırmanın temel amacı, sistemli, düzenli, sınıflandırılmış ve olgu ile ilgili nedenleri ortaya koyan bilgilere ulaşmaktır. Bilimsel bir araştırmanın amacına uygun olarak yapılabilmesi için, gerekli verilere ulaşmayı sağlayacak yöntemlere uygun hareket edilmesi gerekir. Bu çalışmada, nitel yöntem olarak gözlem ve derinlemesine mülakat tekniği kullanılmış, elde edilen veriler temalara ayrılarak değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir. Mülakatlar katılımcıların buldukları ortamlarda (ev, iş yeri) önceden hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki açık uçlu sorularla gerçekleştirilmiştir. Bu veriler, katımlı gözlemlerle elde edilen verilerle de desteklenmiştir. Araştırma, Bursa'nın İnegöl ilçesinde yaşayan Ahıska Türkleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. İnegöl'de yaşayan 25 Ahıska Türkü ailesi örneklem olarak belirlenmiş ve uygulanmıştır. Araştırmanın hazırlık aşamasında, farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip olan üç aile belirlenerek bir pilot çalışması yapılmış, araştırma sorularına son şekli verilmiş ve belirlenen örneklem grubuna uygulanmıştır.

Araştırmanın uygulaması, bizzat araştırmacı tarafından 09 Ekim 2017–22 Kasım 2017 tarihleri arasında yaklaşık 45 günlük bir zaman dilimi içinde yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama sürecinde görüşme yapılacak katılımcılarla bir gün önceden görüşülerek araştırmaya katılıp katılmayacakları konusunda bilgi alınmıştır. Bazı katılımcılar kendileriyle aynı gün içerisinde derinlemesine mülakat da yapılabileceğini ifade etmişlerdir. Bu amaçla gerçekleştirilen mülakatlarda, kendilerinden izin alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Söz konusu kayıtların çözümlenme sürecinde, katılımcıların kimliklerinin deşifre olmaması için erkek katılımcılardan elde edilen veriler parantez içinde "E" ile gösterilip yanlarına yaşları; aynı şekilde kadın katılımcılardan elde edilen veriler de "K" ile gösterilmiş olup yanlarına yaşları yazılmıştır. Örneğin (E, 47) ve (K, 65) gibi. Katılımcıların farklı yaşlarda olmaları bu kodlamayı kolaylaştırmıştır. Görüşmede yapılan ses kayıtları deşifre edilip metin haline getirildikten sonra kategorilere ayrılmış ve yorumlanmıştır.

Bu çalışmada, sürgün edilmiş ve Rus baskısı altında, başta dini ibadetler olmak üzere birçok konuda uzun yıllar büyük sıkıntılar yaşamış bir topluluk olarak Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç ettikten sonra kimlik, aile yapısı, akraba ilişkileri ve dini yaşam gibi toplumsal özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışmada, Ahıska Türklerinin söz konusu toplumsal özelliklerinde geçmişten günümüze ne gibi değişikliklerin meydana geldiğinin anlaşılması ve bugünkü durumlarının ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Tarihsel süreç içinde yaşanan değişim de dikkate alınarak tespit edilen sosyolojik özellikler, bugünkü durumu anlama bakımından önemli olduğu kadar, konu ile ilgili yapılacak yeni bilimsel çalışmalara katkı sağlaması bakımından da önem arz etmektedir.

3. Alan Verilerinin Değerlendirilmesi

3.1. Katılımcıların Genel Özellikleri

Araştırmanın çalışma grubu, 11'i kadın, 14'ü erkek olmak üzere toplam 25 kişiden oluşmuştur. Katılımcıların 2'si 25-45 yaş arasında, 10'u 45-65 yaş arasında, 13'ü de 65 yaş ve üstündedir.

⁴¹ Yerlioğlu 2016, 52.

⁴² Resmi Gazete, 27.12.2016, Sayı: 29931.

⁴³ http://www.ajansahıska.com/haber/ahıska-turklerinin-ukraynadan-turkiyeye-gocu-basladi_h226.html

Erişim Tarihi: 23.03.2018.

⁴⁴ Aydınğün 2002, 28.

Katılımcıların 8'i Ahıska doğumlu olup 17'si Özbekistan doğumludur. Katılımcıların 22'si evli olup, 3'ü duldur. Katılımcıların 1'i okur-yazar değil, 10'u ilköğretim, 6'sı lise, 1'i ön lisans, 7'si de üniversite mezunudur. Katılımcıların meslekleri; 3'ü öğretmen (2'si emekli), 1'i emekli doktor, 2'si emekli ekonomist, 1'i emekli işletmeci, 2'si dikişçi, 9'u ev hanımı, 6'sı işçi emeklisi, 1'i de boyacıdır. Katılımcıların 9'u Azerbaycan, 9'u Rusya, 3'ü Kazakistan, 3'ü Ukrayna, 1'i de Kırgızistan'dan Türkiye'ye gelmiştir. Katılımcıların 2'si çekirdek aile yapısına sahipken 23'ü geniş aile yapısına sahiptir. Bu durum İnegöl'de yaşayan Ahıska Türklerinin geniş aile yapısına sahip olduğunu göstermektedir.

3.2. Ahıska Türklerinin İnegöl'e Yerleşmesi

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç ettikten sonra başta Bursa ili olmak üzere farklı illere ve ilçelere yerleştikleri görülmektedir. Bugün büyük çoğunluğunun Bursa'nın İnegöl İlçesine yerleştiği görülen Ahıska Türklerinin İnegöl'e yerleşmelerinde akrabalarının İnegöl'de yaşıyor olmasının etkili olduğu görülmektedir.

Katılımcılar İnegöl'ü tercih etme sebeplerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Bizim Ahıskalılar nasıl yerlere giderler? Akrabalarının olduğu yerlere giderler. Bizim de akrabalar vardı. Önce annemle kardeşlerim geldi. Burası iyi dediler kimse kimseye bizim toprağımız demiyor. Biz iki aile kardeşimin ailesi ve annemgille gidelim dedik. Akrabalarımız var diye. Direkt İnegöl'de kaldık. Başka bir yere gitmedik.” (K, 47)

“İlk Konya'ya geldik. 2007 yılında da İnegöl'e geldik. Konya'da Ahıskalı 10-15 aile yaşıyorduk. Sık sık geliyorduk zaten İnegöl'e. Düğünlerde falan. Ahıskalıların çoğu İnegöl'de yaşadığı için, akrabalarımız olduğu için burayı tercih ettik. Burası sanayi bölgesi. İş imkânı fazla olduğu için de burayı tercih ettik. Çok eskiden gelen Ahıskalıların da buraya yerleştiğini biliyoruz. Köylerinde falan yaşayan Ahıskalılar da var. Bunlar da etkili oldu.” (E, 32)

“Bursa'ya yerleştim ilk. Orada sekiz sene kaldım. Altı yıldır da burdayım. Tarla ucuzdu, arsa ucuzdu ondan geldik buraya.” (E, 47)

Katılımcıların 17'si yaşadıkları ülkelerden direkt İnegöl'e yerleşirken 8'i başka şehre ya da Bursa'nın başka bir ilçesine yerleştikten sonra İnegöl'e yerleşmişlerdir. Direkt İnegöl'e yerleşen katılımcı sayısının fazla olmasında İnegöl'de yaşayan akrabalarının veya tanıdıklarının etkisinin olduğu görülmektedir. Ahıskalılar genel olarak akrabaları İnegöl'de yaşadığı için İnegöl'e yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Uzun yıllar akrabalarını göremeyen Ahıskalılar da bu sayede akrabalarını görebilme imkânına sahip olmuşlardır. Ahıska Türklerinin akrabaları olduğu için İnegöl'ü tercih etmeleri onların akraba ilişkilerinin ne kadar kuvvetli olduğunu da göstermektedir. Bunun yanında iş sahasının gelişmiş olması, çok kalabalık bir ilçe olmaması, ev, arsa ve tarla fiyatlarının düşük olması da İnegöl'ü tercih etmelerinde etkilidir. Bazı Ahıskalılar, ilk yerleştikleri yerlerde maddi sıkıntılar yaşamış olmaları ve maddi anlamda rahatlayabileceklerini düşünmelerinden dolayı da -İnegöl'ün iş sahasının geniş olması nedeniyle- İnegöl'ü tercih etmişlerdir. Gittikleri yerde iş sahası olup olmamasını önemsemeleri çalışkan bir halk olmaları veya geçim kaygısı yaşamaları olarak yorumlanabilir.

3.3. Ahıska Türklerinin Sosyolojik Özellikleri

3.3.1. Türk Kimliğine Bakışları

Kimlik kavramı, ortak özelliklerden başka, düşüncelerimiz, arzularımız, hayallerimiz, yaşamla ilişki kurma-tanınma şeklimiz gibi hayattaki duruş yerimizi bildiren özelliklerimizin tümünü ifade etmektedir⁴⁵). Kimlik, bireylerin veya toplumların *“kimsiniz, kimlerdensiniz?”* sorusuna verdikleri yanıtlar olarak ifade edilebilir. Kimliğimizi açıklarken diğerlerinden farklı yönlerimizden ziyade bazılarıyla ortak olduğumuz değer ve ilişkilere daha çok yer veririz. Bunu ifade ederken nelere karşı, kimlerden yana olduğumuzu da açıklamış oluruz.⁴⁶

⁴⁵ Bostancı 1998, 42.

⁴⁶ Güvenç 2010, 3.

Farklı coğrafyalarda uzun yıllar yaşamış olan ya da yaşamak zorunda bırakılan, ana dilleri Türkçe olan halklar, Türk adı altında gösterilmektedir. Bu bakımdan Türk kimliği, aynı kültür ve kimlik altında yaşamayı ifade eder. Çünkü Türklük milletin tarihten gelen adıdır. Hanedan, soy veya coğrafyadan edinilmiş Türk adları da Türklüğün ortak ve saygın unsurlarıdır. Ahıska Türkleri, Nogay, Kumuk, Karaçay vb. isimler kültürümüze ait olan isimlerdir. Türk ailesinin soyadı Türklüktür. Bu nedenle Ahıska ya da Nogay kimliğinin adı değil, aileyi oluşturan unsurlardan birinin adıdır. Bu isimler anılacağı zaman Türk adıyla anılmalıdır. Ahıska Türkleri dediğimiz gibi. Bir kimlik altında birleşme, asimilasyona kapalılığı, uyumu ve aynı zamanda demokratik bütünleşmeyi gerektirir. Türk milletinin kendine has kültürü Türk kültürüdür.⁴⁷

Katılımcılar Türk kimliklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Biz Türk’üz. Ahıska bir bölgenin ismi sadece. Bizim atalarımızı iskân politikası yüzünden yerleştirmişler Ahıska bölgesine. Bölgenin ismi Ahıska olduğu için bize de Ahıska Türkleri diyorlar. Buradaki Türklerden hiçbir farkımız yok. Sürgün edildiğimiz yerlerde bize Ahıska Türkleri diyorlar. Orada bir etnik kimlikten bahsedebiliriz. Burada bu ifade edilmezse de olur. Biz Türk’üz çünkü. Türkiye’de Ahıska Türk’ü demenin hiçbir anlamı yok.” (E, 32)

“Biz Türk’üz. Osmanlı Türkleriyiz. Ahıska da Türk yeridir. Burada hepimiz Türk’üz. Sürgün edildiğimiz yerlerde fark vardı. Ama burada hepimizin dili bir, dinimiz bir, yüzümüz bir.” (E, 47)

“Biz kendimiz de Türk, Osmanlı Türkü. Türkoğlu Türk’üz. Canımda, vücudumda, betnimde biz Türk’üz.” (E, 68)

“Bizim dedelerimiz Çanakkale’de savaşmışlardır. Biz yıllarca göğsümüzde Türk bayrağını taşımız milletiz. (...) Biz bu kadar şey yaşadık ama Türklüğümüzü, geleneğimizi, göreneğimizi hiç bırakmadık. İçimizde hep bu Türk bayrağı oldu. Rusya’da da üstümde taşıdım bu bayrağı. Ahıskalılar böyle bir topluluk. Benim çocuklarım birinci sınıfa başlayınca ben Türkiye’ye geldiğimde onlara Türk Dili kitabı götürdüm. Biz çocuklarımıza hep Türkçeyi öğrettik. Benim öğretmenlerim de dedem ve babamdır (...)” (E, 62)

Görüldüğü üzere Ahıska Türkleri, kendilerini Türk kimliğiyle tanımlamaktadır. Katılımcıların 18’i Türkiye’deki Türkler gibi olduklarını, 7’si Osmanlı Türkü olduklarını ifade etmiştir. Osmanlı Türkü olduklarını ifade etmelerinde, büyüklerinin onlara Osmanlı’dan Ahıska’ya yerleştirdiklerini anlatmalarının etkisinin olduğu düşünülmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere Ahıska Osmanlı toprağı olup Ahıska’ya Osmanlı halkından insanlar yerleştirilmiştir. Bugün Ahıskalıların Osmanlı Türkü’üz dedikleri şey de budur. Ahıska Türkleri kendi benliklerini korumak adına dillerine, dinlerine, geleneklerine, göreneklerine sahip çıkmışlardır. Türkiye’yi vatanları olarak gören Ahıska Türkleri “Sınırları belli bir toprak parçasında Türk’ün kalbi atıyorsa orası Türklerin vatanıdır.” diye düşünerek yaşadıkları yerlerde her şeylerini bırakıp Türkiye’ye gelmişlerdir. Ahıska Türklerinin birçok yerde yaşamalarına rağmen dillerini, dinlerini, kültürlerini terk etmedikleri görülmektedir. Gittikleri yerlerde konuşulan dili öğrenmelerinin yanında kendi dillerini hiç unutmamış, günümüze kadar devam ettirmişlerdir. Türk dilini oldukça iyi bir şekilde muhafaza etmişlerdir. Bu sayede yeni nesillerin de her zaman Türkçe konuşmalarında etkili olmuşlardır.

3.3.2. Aile ve Akrabalık İlişkileri

Toplumsal gruplar içinde yaşayan bir varlık olan insan, doğumundan ölümüne kadar toplumsal gruplar içinde yaşar. Bir ailenin çocuğı olarak dünyaya gelen birey, zamanla birçok farklı niteliklere sahip kurum ve kuruluşların üyesi olur.⁴⁸ Birey ilk toplumsal grup olarak aile ile karşılaşır. Toplumun temel taşı olan aile, neslin devamını sağlama, ulusal kültürü taşıma, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin işlevlerini yerine getirmeyi sağlayan bir kurumdur.⁴⁹

Aile, genel olarak ailenin yapısı ve büyüklüğü bakımından çekirdek aile ve geniş aile olmak üzere iki kategoride ele alınabilir. Ahıska Türklerinin sosyal yapısında rastlanılan geniş aile, aynı aile birimi içinde birkaç neslin yatay veya dikey olarak genişlemesini sağlayan, birden fazla evli çiftin bir arada

⁴⁷ Kalafat 2011, 8-10.

⁴⁸ Kaya 2013, 89.

⁴⁹ Aydın 2013, 120.

yaşadığı bir aile tipidir. Geniş aile tipinde ailenin idaresi en yaşlı kişinin elindedir. Ahıska Türklerinde ailenin reisi babadır. Babanın vermiş olduğu kararlar aile üyeleri için oldukça önemlidir. Aile içinde çocukların evlenmesinden nerde ne yapacağına kadar baba karar vermektedir, babanın yanında konuşulmamaktadır. Ahıska Türklerinde yemeği önce en yaşlı baba ve yetişkin erkekler, sonra genç erkekler, en son da kadınlar ve çocuklar yemektir.⁵⁰

Araştırma verilerine göre örneklem grubunun aile yapısı şu şekilde özetlenebilir. Katılımcıların 2'si çekirdek aile yapısına sahipken 23'ü geniş aile yapısına sahiptir. Çekirdek aile yapısına sahip olan katılımcıların eşlerinin ailelerinin başka ülke veya şehirde yaşamalarından dolayı çekirdek aile yapısına sahip oldukları görülmektedir. Dolayısıyla aynı yerde yaşadıkları sürece Ahıska Türklerinde geniş aile yapısının olduğu söylenebilir.

Katılımcılar aile ve akraba bağlarıyla ilgili şunları ifade etmişlerdir:

“Biz de baba ne derse o olur. İstersen elli yaşına gel baba oldukça onun sözü geçerlidir.” (E,32)

“Biz birbirimize bağlıyız. Kardeşler, amcamız, dayımız birbirimize çok bağlıyız. Biz kardeşler çok iyiyiz. Arada tartışmalar oluyor ama küseyim senelerce konuşmayayım, öyle bir şey olmaz. Bir problemi varsa çözeriz. Para yardımı varsa yaparız. Babanın mirası kime kalacak o düşünülmez. O evden evlenip çıktın mı o evden pay alamazsın. En küçük erkek çocuk anneye babaya bakar her şeyi de ona kalır.” (K, 47)

“Kuvvetlidir bağlarımız. Bizde mutlaka evin küçük oğlanı ana babaya bakmak zorunda. Büyüğü ne kadar iyi olsa da yine de küçük oğlan bakacak. Önceden gelinler çok sevinirdi evin küçük oğlu, evi her şeyi var diye. Şimdilerde küçük oğlan diye evlenmek istemiyorlar.” (K, 54)

Katılımcıların tümü aile üyeleri arasındaki bağın çok kuvvetli olduğunu ifade etmişlerdir. Ahıska Türkleri geleneksel bir aile yapısına sahip olup evde babanın sözü dikkate alınmaktadır. Çocuklar bir aile kurmuş olsalar bile evde baba varsa onun sözü dinlenmektedir. Katılımcılar, ailenin en küçük erkek çocuğunun anne babasına bakmak zorunda olduğunu ve anne babanın oturdukları evin kendileriyle birlikte yaşayan çocuklarına kaldığını ifade etmişlerdir. Kardeşler arasında miras tartışması görülmediği belirtilmiştir. Ahıska Türklerinde anne babanın huzur evinde kalması gibi bir durum söz konusu değildir.

Katılımcılar akraba ilişkilerini şöyle dile getirmiştir:

“Bizde çok kuvvetlidir. Bizim amca çocuklarımız bizim abimiz, ablamız gibidir.(...) Burada mesela ben ablamı arıyorum abla müsait misin size geleceğim ama Rusya'da işimi bitirip çocukları alıp gidiyoruz.” (K, 60)

“Birbirimize gider geliriz. Ev yapsa yardım ederiz. Toy ederse toyunda gider yardım ederiz. Akrabalık bağlarımız iyidir.” (E, 65)

Ahıska Türklerinin aile bağları kuvvetli olduğu gibi akrabalık bağları da oldukça kuvvetlidir. Her zaman birbirlerini arayıp sorduklarını, bir sıkıntılar olduğu zaman hemen yetiştiklerini, birbirlerine sık sık gidip geldiklerini belirtmişlerdir. Uzak yerlerde olsalar bile düğünlerde, cenazelerde birbirlerini yalnız bırakmadıkları görülmektedir.

Katılımcılar, büyüklere gösterilen saygıyı ve diğer Ahıskalılarla ilişkilerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Aile ve akraba bağlarımız çok güçlüdür. Büyüklerimize karşı çok saygımız vardır. Biz onlara gideriz onlar da bize gelir.” (E, 32)

“Bağlantılarımız çok iyi Allah'a şükür. Çünkü biz açlığı da gördük, zorluğu da, bu nedenle de birbirimize mehriban sarılmalarımız var.” (E, 82)

Ahıska Türklerinde büyüklere saygı göstermek çok önemli olduğu için onlarla toplumsal ilişki içinde olmak da büyük önem arz etmektedir. Bir arada olmaktan çok mutlu olan Ahıska Türkleri, en kötü zamanlarda bile birbirlerine kenetlenmeyi başarabilmiş bir halk olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile ve

⁵⁰ Devrisheva 2010, 22-23.

akraba bağlarının yanı sıra diğer Ahıskalılarla da ilişkileri çok kuvvetlidir. Nerede bir Ahıskalı görseler akrabaları gibi sarıldıklarını ifade etmişlerdir. Birlikte açlığı ve zorlukları gördükleri için birbirleri ile kuvvetli bir dayanışma içinde oldukları anlaşılmaktadır.

3.3.3. Dini Hayata Bağlılıkları

İnsanlığın varoluşundan beri bütün topluluklar bir ilah arama girişiminde bulunmuş ve her topluluk seçtiği dini inancı benimsemiş ve kendine bir sığınak yapmıştır. Günümüze kadar inanma ihtiyacı duymayan topluluklara rastlanılmamıştır.⁵¹

Ahıska Türkleri genel olarak Sünni itikadının Hanefi mezhebine bağlıdır.⁵² İbadet, Ahıska Türklerinde önemli bir dini faaliyettir. Ahıska Türkleri namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek, zekât vermek ve kurban kesmek gibi ibadetleri yerine getirirler. Ancak Sovyet Birliği döneminde hacca gitmelerine izin verilmemiştir. Sovyet Birliği döneminde bazı ibadetlerin yapılması engellenmiş ve Ahıska Türkleri bazı ibadetlerini gizlice yerine getirmek zorunda kalmıştır. Namazlarını gizlice kılan halk, giderek ibadetlerini eksik yapmaya başlamıştır. Sovyet Birliği dağıldıktan sonra dini ibadetlerine bağlılığı devam ettirmişlerdir.⁵³

Katılımcılar eskiden ibadetlerini nasıl yaptıklarını şöyle ifade etmişlerdir:

“Orada cami yoktu. Bayram namazı falan kılacak olsan gizlinden kimin evi büyükse gider orada kıldılar. Mezarlığa gider mezarlıkta kıldılar.” (E, 63)

“Önceden Rusya’da namaz kılamazdın. Cami yoktu, hiçbir şey yoktu. Ama yine de namazı niyazi adetlerimizi hiç kimse unutmadı. Gizli olarak biz bunları her zaman yaptık. Bir on senedir falan cami kurmaya başladılar.” (K, 47)

Katılımcılar gittikleri yerlerde dini hayatlarını özgür bir şekilde yaşayamadıklarını ve yaşadıkları yerlerde cami olmadığını ifade etmiştir. Ahıska Türklerinin sürüldükleri yerler Müslüman ülkeler olmasına rağmen Rus hâkimiyeti altında olmalarından dolayı ibadetlerini rahat bir şekilde yerine getirememişlerdir. Buldukları yerlerde cami olmadığı için Cuma ve bayram namazları, büyük olan evlerde toplanılarak kılınmıştır. *“Rusya’da namaz kılamazdın. Cami yoktu, hiçbir şey yoktu. Ama yine de namazı niyazi adetlerimizi hiç kimse unutmadı. Gizli olarak biz bunları her zaman yaptık”* ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, şartlar ne olursa olsun temel dini ibadetlerini terk etmedikleri anlaşılmaktadır. Ahıska Türklerinin her şeyleri ellerinden alındığı gibi, din ve vicdan hürriyeti konusunda da önemli sıkıntı yaşadıkları görülmektedir.

Katılımcılar Ramazan ayında neler yaşadıklarını ve neler yaptıklarını da şöyle anlatmışlardır:

“Biz okula giderdik zorla su içiriyorlardı ki oruçları bozulsun diye. Molla derdi ki ağzınıza alın tükürün Allah affetsin. Rus muallim döktürmezdi yuttururdu. Anlamasınlar diye elbisemizin içine dökerdik ki orucumuz bozulmasın. Gene de dinimizi yitirmemişiz Allah’a şükür.” (E, 63)

“Ramazanlıkta her gün bir evde teravi kılınırdı. Erkeklerle bir evde kadınlara bir evde Kur’an okunurdu. O evde iftar açılırdı. İftardan önce Kur’an okunurdu, iftar açıldıktan sonra da ordayken teravi de kılınırdı.” (E, 84)

Katılımcılar, Ramazan ayında oruç ibadetlerini rahatça yerine getiremediklerini belirtmiştir. Tarlada çalışırken oruç tutanlara zorla su içirmeye çalışanlar olduğu gibi okulda oruç tutan çocuklara zorla su içirmeye çalışan Rus öğretmenlerin de olduğu belirtilmiştir. Bu uygulama karşısında *“...zorla su içiriyorlardı ki oruçları bozulsun... Rus muallim döktürmezdi yuttururdu. Anlamasınlar diye elbisemizin içine dökerdik ki orucumuz bozulmasın....”* ifadeleri ise, Ahıska Türklerinin yaşadıkları zorluklara rağmen dinlerinden vazgeçmeme konusundaki kararlılığı ve sahip oldukları sağlam iradeyi göstermesi bakımından son derece dikkat çekicidir. Bunca baskıya rağmen Ramazan ayına çok önem veren Ahıska Türklerinin iftar yemeğine mutlaka birilerini davet ettikleri; aynı zamanda Ramazan ayında Kur’an okuyup, teravi namazı kıldıkları görülmektedir.

⁵¹ Sarıkçıoğlu 2008, 1.

⁵² Saygılı 2008, 201.

⁵³ Şakirova 2014, 66-68.

Katılımcılar Türkiye'ye gelince hissettikleri duyguları şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Uçaktan indim ezan sesini işittim, ağladım.” (K, 62)

“Kapı, pencere açmadan ezan sesi geliyor. Hep şükür ediyoruz ki biz de vatanımıza geldik.” (E, 63)

Ahıska Türklerinin Türkiye’de olup ibadetlerini rahat bir şekilde yerine getirmekten çok mutlu oldukları anlaşılmaktadır. Katılımcılar ezan sesi duydukları için, ibadetlerini rahat bir şekilde ve uzun uzun yapabildikleri için dua ettiklerini belirtmişlerdir. Ahıska Türkleri, bugün Türkiye’ye gelip ezan sesi duydukları için şükretmektedir. İlk geldiklerinde ezan sesini duyduklarında gözyaşlarını tutamayıp ağladıklarını ifade edenler olmuştur. Bu gözyaşları Türkiye’ye gelmenin yanında dini bir sembol olan ezan sesine kavuşma karşısında duydukları mutluluğu göstermektedir. Ayrıca “Kapı, pencere açmadan ezan sesi geliyor... şükür ediyoruz ki biz de vatanımıza geldik” ifadelerinden, bir coğrafyanın vatan olarak nitelendirilmesinde dini bir sembol olan ezana vurgu yapılması, vatan denilen coğrafyanın sadece bir toprak parçası olmayıp kültürel bir anlamı olduğunu ortaya koyan somut bir örnek olması bakımından oldukça anlamlıdır.

İnsanların başlarına gelen kötü olayların sebeplerini daha önce yaşadıkları olaylara bağlamaları nedeniyle batıl inançların ortaya çıktığı söylenebilir. Toplumun hemen her kesiminde rastlanabileceği gibi, Ahıska Türklerinin günlük hayatta inandıkları birtakım batıl inançları bulunmaktadır. Genellikle bu inançlarla kötü şeyleri engellemeye çalıştıklarını düşünmektedirler.

Katılımcılar bu inançları şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Gece tırnak kesmek iyi değildir. İkindiden sonra banyo yapılmaz. Sıcak su dışarı dökülmez. Akşam dalında uyumak olmaz.” (K, 47)

“Kırkı çıkmadan gece dışarı çıkma. Çıkarsan bile saçını ağzına alıp çık.” (K,66)

“Dar vakitlerde yemek yenmez. Dar vakitlerde uyumaz.” (E, 75)

“Sabunu elden ele vermiyoruz. Acıdır olmaz.” (K, 54)

“Kapıya zincir koyma vardır kötü şeyler, hastalıklar gelmesin eve gelenlerden diye. Kızın çeyizine sabun katılmaz acı olduğu için.” (E, 84)

Katılımcılar, eskiden gece tırnak kesmenin, sabun acı olduğu için elden ele vermenin, gece parayı elden ele vermenin, dar vakitte (ikindiden sonra) uyumanın, dar vakitte yemek yemenin ve benzerlerinin iyi olmadığını ifade etmişlerdir. Ahıska Türkleri arasında bu tür batıl inançların yaygın olduğu söylenebilir. Ancak her şeyin Allah’tan geldiğini söyleyerek bu tür inançlara itibar etmeyenler de bulunmaktadır.

3.3.4. Ekonomik Durumları

Ahıska bölgesinin bulunduğu coğrafya ve sahip olduğu doğa koşulları köy ekonomisinde oldukça etkilidir. Ahıska’da rakım yükseldikçe iklim sertleşmekte ve yaşam şekli de buna göre şekillenmektedir. Hacılı’ya göre Ahıska’nın dağlık bir yapıya sahip olması, kış mevsimlerinin uzun ve sert geçmesi buradaki nüfusun mizaç ve karakterinde etkili olmuş, köylülere çalışkanlık, dirayet, hoşgörülük gibi özellikler kazandırmıştır. İçinde bulunulan coğrafi şartların etkisi Ahıska Türklerinin ekonomik faaliyetlerine, sosyal ve kültürel özelliklerine yansımıştır.⁵⁴

Ahıska Türklerinin çalışkan bir toplum olması yaşadıkları yerlerde -sürgünden önce veya sonra- ekonomik düzeylerinin iyi olmasını sağlamıştır. Ancak yine de Ahıska Türkleri sürgün edildikleri yerlerdeki asgari yaşam koşullarından ve geleceğe güvenle bakmayı zorlaştıran ekonomik durumlardan dolayı Türkiye’ye göç etmeyi tercih etmişlerdir.⁵⁵

Ahıska Türklerinin Türkiye’de ekonomik anlamda iyi bir yaşam sürdürdükleri söylenemez. Bu durum üzerinde kendi mesleklerini icra edememelerinin etkili olduğu görülmektedir. Sigortasız işlerde asgari ücretin altında ücret almaları da geçimlerini zorlaştırmaktadır. Hemşire ve doktor mesleğine sahip olan kişiler diğer mesleklere göre kendi mesleklerini icra edebilmektedir. Ağaoğlu’na göre Ahıska Türkleri

⁵⁴ Hacılı 2011, 18.

⁵⁵ Ağaoğlu 2011, 63.

geldikleri yerlerde kendi evlerinde yaşamıştır. Türkiye’de ise çoğunlukla ya kirada oturmakta ya da ev almayı tercih etmektedirler. Ahıska Türkleri, kendi evlerinde yaşamaya alıştıklarından kirada kendilerini iyi hissetmemektedir. Bundan dolayı durumları iyi olmasa da banka kredisiyle ev alan Ahıskalıların olduğu görülmektedir. Ahıska Türkleri, ev alırken birbirlerine yardım etmektedir. Bu yardımlaşma ve dayanışma duygusu, Ahıska Türklerinin önemli bir özelliğidir.⁵⁶

Katılımcılar Ahıska Türklerinin çalışkanlıkları hakkında şunları ifade etmişlerdir:

“Ahıskalılar çok çalışkan bir millettir. Gittikleri yerleri kalkındırıyorlar. Özbekistan’da tarımı canlandırıyorlar. Kazakistan’da, Rusya’da aynı şekilde tarımla uğraşmışlar. Bütün gittikleri ülkeleri kalkındırmışlar.” (E, 32)

“Gittikleri yerlerde de koyun saklamış, kuzu saklamış, yine hayvancılıkla uğraşmayı bırakmamışlardır. Ben gurur duyuyorum halkımla ki içinde bir tane dilencisi yok. Bu da en mükemmel zenginliktir verilen. Gider çalışır kendi turnağıyla kazanır. Ekmeğini helalce getirir çocuklarına yedirir. Bu halkın en güzel yanı budur.” (E,62)

Ahıska Türkleri, çok çalışkan bir halk olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok çalışkan bir halk olmalarından dolayı nereye giderlerse gitsinler orada çalışıp geçimlerini sağlamışlardır. Dilencilik yapmak gibi bir durum onlar için söz konusu değildir. *“Ben gurur duyuyorum halkımla ki içinde bir tane dilencisi yok... Ekmeğini helalce getirir çocuklarına yedirir”* ifadelerinden dilenciligi halkın onurunu örseleyen bir eylem olarak algıladıkları, *“Ekmeğini helalce getirir çocuklarına yedirir”* ifadesinden ise, dilencilik yoluyla elde edilecek geliri helal görmedikleri anlaşılmaktadır. Bu tutum, onların hiçbir zaman başkalarının sırtından geçinmeyen bir toplum olmalarını sağlamaktadır. *“Az olsun helalinden olsun”* sözünün de Ahıska Türklerinin bu güzel hasletini yansıtan bir söz olduğu söylenebilir.

Katılımcılar İnegöl’de çalışma konusunda şunları ifade etmişlerdir:

“Açıkçası kaçak çalışıyorlar. Bize oturma izni veriyorlar ama çalışma izini vermiyorlar. Bu nedenle biraz daha düşük maaşla, küçük yerlerde ister istemez çalışmak zorunda kaldı milletimiz. Tabii geçim kaynağı olması gerekiyor. Bir yerlerde çalışması gerekiyor. Hastanelere gittikleri zaman aşırı masrafları çıkıyor. İnegöl bir sanayi ilçesi olduğu için burada işle ilgili bir sıkıntı olmuyor. Genelde mobilya koltuk işlerinde çalışıyorlar. Kadınlarımız da çalışır aynı şekilde. Kadınlar genelde mobilya sektöründe dikiş işinde çalışıyorlar. Çalışma izinleri geldikten sonra daha güvenli daha güzel çalışacaklar. Hiç olmazsa hak ettikleri maaşlarını alacaklar.” (E, 32)

“Gidip her yerde rahatlıkla iş bulabiliyoruz. İkamet olmasa bile bulabiliyoruz. Sigorta olmuyor sadece. İş konusunda sıkıntımız olmuyor.” (K, 28)

“Kimlik olmadığı için çocuklarımız kendi işlerini yapamıyorlar. Bu da devletle alakalı bir şeydir. Onun ilgilenmesi gerekir.” (E, 62)

Katılımcıların tümü kendilerinin ve çocuklarının İnegöl’e yerleştikten sonra iş konusunda sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. İnegöl’ün mobilya sektörünün ve sanayisinin gelişmiş olması Ahıskalıların iş bulmasını kolaylaştırmıştır. Ahıska Türklerinin daha çok mobilya sektöründe çalışmayı tercih ettikleri görülmektedir. Katılımcılar arasında geldikleri yerlerden emekli olanlar da bulunmaktadır. Bu katılımcılar emekli oldukları için herhangi bir işte çalışmamaktadırlar. Vatandaşlığı olmayan katılımcılar ve onların çocukları sigortasız işlerde çalışmaktadır. Vatandaşlığı olan katılımcılar ve çocukları ise sigortalı işlerde çalışmaktadır. Katılımcılar arasında öğretmenlik mesleğini icra eden ve iş yeri tarafından sigorta yaptırılan katılımcılar da bulunmaktadır. Katılımcıların tümü diplomalı işlerde kimlik olmadığı için ve diploma denkliği istendiği için çalışmadıklarını ifade etmiştir. Bu nedenle bu kişiler sanayide çalışmayı tercih etmek mecburiyetinde kalmıştır. Vatandaşlık hakkına sahip olmadan yaşamının olumsuz sonuçlar doğurduğu görülmektedir.

Ahıskalılar, çok çalışkan bir halk olmaları dolayısıyla mesleklerini yapamaları bile sanayide iş bulup ekme paralarını kazanmaktadır. Onlar şu an Türkiye’ye geldikleri için şükretmekte ve zamanla her şeyin düzelpi kendi mesleklerini yapabileceklerine inanmaktadırlar. Kimlik aldıktan sonra çok daha

⁵⁶ Ağaoğlu 2011, 68-70.

güvenli bir iş bulabileceklerini düşünmektedirler. Ancak kendi mesleklerini devam ettirmek için geldikleri yerlere geri dönenler de olmuştur. Bununla birlikte geri dönenlerin günün birinde Türkiye'ye dönecekleri tahmin edilmektedir.

Ahıska Türkleri genellikle düşük ve orta gelir gelir düzeyine sahiptir. Görüşme yapılan ortamlardan yaptığımız gözlemler de bunu gösterir niteliktedir. Bazı ailelerin evlerinde komşuların vermiş oldukları kullanılabilir koltuklar, kanepeler vardır. Bazılarının halıları eskidir. Çok kalabalık yaşadıkları için birkaç evde üç duvar da köşe takımı ile döşelidir ve çok büyük masalarda yemek yemekteyiz. Türkiye'ye gelirken hiçbir şey getiremedikleri için burada yeniden ev dayayıp döşemek, onların maddi anlamda sıkıntı yaşamalarına neden olmuştur. Bu nedenle Ahıska Türkleri komşuların verdikleri ev eşyası ile idare etmek zorunda kalmıştır.

14 Ağustos 2017 tarihinde Dünya Ahıska Türkleri Birliği (DATÜB) heyeti Genel Başkanı Ziyatdin Gassanov başkanlığında Ankara'da resmi kurumlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Başkan Gassanov, Türkiye'deki ve yurt dışında yaşayan Ahıska Türklerinin problemlerini gündeme getirip, çözülmesi konusunda yardımcı olmalarını talep etmiştir. Son görüşme Cumhurbaşkanlığı Sarayında gerçekleşmiş; DATÜB Başkanı 22 binden fazla Ahıska Türkü ailesinin vatandaşlık beklediğini bildirmiş, vatandaşlık verilmediği için sağlık, eğitim, emeklilik ve diğer sorunlarla karşılaştıklarını dile getirmiştir. Bir defaya mahsus da olsa istisnai vatandaşlık verilmesi isteğini iletmıştır. Konunun 15 Ağustos 2017 tarihinde toplanacak Bakanlar Kurulu toplantısında gündeme getirileceği ve Cumhurbaşkanına iletileceği belirtilmiş, Bakanlar Kuruluna Başkanlık yapan Cumhurbaşkanı 22 bin Ahıska Türküne istisnai vatandaşlık verilmesiyle ilgili çalışmaların başlatılmasını istemiştir.⁵⁷

Ahıska Türklerine vatandaşlık verilmesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin soydaşlarına sahip çıkması sorumluluğunu yerine getirmesidir. Vatandaşlık aldıktan sonra Ahıska Türkleri ülke ekonomisine katkı sağlayacaklardır.⁵⁸ Vatandaşlık vermeye başlandığı dernek başkan yardımcısı tarafından ifade edilmiştir.

Katılımcılar vatandaşlık konusunda şunları ifade etmişlerdir:

“1992 yılında bir yasa çıkarılmış ve Kars, Iğdır bölgesine baya bir Ahıskalı getirilmiş. Hâlâ o yasa yürürlükte ama kullanılmıyor şimdi. Yasada vatandaşlık verileceği yazıyor ama şu an çoğu Ahıskalının vatandaşlığı yok. Yeni bir yasa çıktı şimdi. İstisnai vatandaşlık diye. 20.000 Ahıska Türkü'ne vatandaşlık verileceği açıklandı. On gün içinde işleme koyacaklar herhalde. Sadece İnegöl'den 2495 kişiye vatandaşlık verilecek. Ve bu 2495 kişiye bağlı olarak çocukları da bundan faydalanacak. Daha da bekleyenler de var. Onlara da verileceğine dair Göç İdaresinden haber geldi. İnşallah Türkiye'de vatandaş olmayan Ahıskalı kalmayacak.” (E, 32)

“Vatandaşlığımız var. İki yıldır vatandasız. Yerleşme iznimiz geç çıktı bu yüzden 2008'deki verilen vatandaşlığa yetişemedik. Bir de doğum belgesi istediler. Bizim doğum belgeleri yok. Ahıska'da kalmış, yanmış gitmiş. Elimizde sürgün edildiğine dair belge var ama kabul etmiyorlar. Azerbaycan'dan gerekli şeyleri veriyoruz kabul etmiyorlar. Oğlum gitti Gürcistan'a arşivlere baktılar yok. Gürcistan, falan vakitte burada doğmuş diye belge verdi. Bunların arşivleri yandığına dair bir kağıt geldi buraya. Başvuru yaptıktan nerdeyse iki sene sonra geldi vatandaşlık. Çok zor oldu ama sonunda aldık.” (E, 84)

“Vatandaşlığımız yok. Ben camiye gittiğim zamanda ön saflara gitmiyorum ki Türkiye bize kimlik vermedi, bizi vatandaşlığına kabul etmedi, ön saflarda bizim yerimiz yok deyip gitmiyorum. Bu da beni çok incitiyor. Özbekistan'daki vatansız kelimesi bağrımı ezdiği gibi burada da bu kimlik vermeme beni üzüyor.” (E, 65)

Katılımcıların 3'ünün vatandaşlığı varken 22 katılımcının vatandaşlığı yoktur. Ahıska Türkleri Türkiye'ye kabul edilirken vatandaşlık verileceği de belirtilmiştir. Ancak bu vatandaşlık verme işi kısa sürede gerçekleşmemiştir. Ahıskalılar normal koşullarda beş yıl ikamet ettikten sonra vatandaşlık alabilmekte ancak beş yıl bittikten sonra da vatandaşlık alamayanlar bulunmaktadır. Ahıska Türkleri vatandaş olmamaları nedeniyle birçok sıkıntı yaşamaktadır. Elleri Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı

⁵⁷ Agara 2017, 40.

⁵⁸ Said 2017, 51.

olduğuna dair hiçbir belge, kimlik olmadığı için çoğu haklardan da yararlanamamaktadırlar. İş yerlerinde kaçak, sigortasız çalışmakta, sigorta olmadığı için sağlık hizmetlerinden yüksek ücretlerde faydalanmaktadırlar. Bu durum vatandaşlığı olmayan tüm Ahıskalılar için aynıdır. İlaç kullanan hastalar durumları varsa kendileri için özel sigorta ödeyebilmektedir.

Katılımcılar emeklilikleri hakkında şunları ifade etmişlerdir:

“Uzun süre burada olduğum için benim vatandaşlığım var. Milli eğitimde de çalışıyorum. Ama vatandaşlığı olmayanların emeklilik hakları da olmuyor. Kimlik olmadan sigorta da yapmıyorlar. Çalıştıkları boşa gidiyor.” (E, 32)

“Vatandaşlığımız yok. Emekli de olamıyoruz. Ömür boyu çalıştığın kaldı orda. Kimlik olsa da zor. Orası ayrı devlet. Anlaşması varsa devletle belki de olabilir. Özbekistan’da çalıştı, Ukrayna’da çalıştı. Gelmişiz elli dört yaşına vermezlerse de çocuklarımız bakar. Çocuklarımızın olsun, ufaklar okusun.” (K, 54)

Katılımcıların 17’si yaşadıkları yerlerde emekli olmuştur. Kadın katılımcıların 6’sı, erkek katılımcıların ise 11’i emeklidir. Erkekler işçi emeklisiyken kadınlar yaştan ya da çocuk sayısından emekli olmuşlardır. Azerbaycan’da dörtten fazla çocuğu olan kadınlar emekli olabildiği için Ahıskalı kadınların fazla çocuğa sahip olanları emeklilik yaşını beklemeden emekli olmuşlardır. Geldikleri yerlerde emekli olan Ahıska Türkleri maaşlarını ya toplu olarak yılda bir kere çekerler ya da akrabalarına vekâlet verip göndertirler. Belli bir ücret kesintisiyle buradaki bankalardan alanlar da vardır. Emekli maaşlarının Türkiye’deki emekli maaşlarından düşük olduğu ifade edilmiştir (300 TL). Bu durumda emekli maaşı ile Türkiye’de geçinmenin zor olacağı düşünülmektedir. Emekli olmadan Türkiye’ye gelen Ahıska Türklerinin sigortasız işlerde çalışmalarından dolayı emekli olmaları güçleşmekte; ileri yaşlarda kimlik olsa bile belli yaştan sonra çalışamadıkları için emekli olamamaktadırlar. Genç yaşta Türkiye’ye gelen ve sigorta yaptıran Ahıskalılar emekli olabilecektir. Yaşanılan yerde bir sosyal güvenceye sahip olmak, çeşitli haklardan yararlanmayı kolaylaştırmaktadır.

Sonuç

Bugün dünyanın her yerinde Ahıska Türklerinin yaşadığı görülmektedir. Türkiye’ye gelmek için de birçok müracaat yapılmış ve en sonunda 1992 yılında *“Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Kabul Edilmesine Dair Kanun”* çıkmıştır. Bu kanunun çıkmasıyla birlikte Ahıska Türkleri, Azerbaycan, Rusya, Kazakistan, Ukrayna, Kırgızistan gibi ülkelerden önce iskânli göç olarak, daha sonra da serbest göç şeklinde Türkiye’ye gelmeye başlamışlardır. Günümüzde Türkiye’nin birçok şehrinde yaşayan Ahıska Türkleri, en çok Bursa’nın İnegöl ilçesinde yaşamaktadır. Araştırmamızı İnegöl’de yapmamızın en önemli sebebi de budur.

Bu çalışmada, akrabalarının İnegöl’de yaşamasından ve iş istihdamının fazla olmasından dolayı İnegöl’ü tercih etmiş olan Ahıska Türklerinin sosyolojik özellikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

Ahıska Türkleri, Türk kültürü ve Türk kimliğine sahip olan bir topluluktur. Sürgün edildikleri yerlerde kapalı toplum özelliği göstermeleri, kimlik ile ilgili özelliklerini muhafaza etmede ve asimile olmayışlarında önemli bir rol oynamıştır. Alan verilerinden anlaşıldığı üzere Ahıska Türkleri, bugün de Türk kültürüne yani örf, adet, gelenek ve göreneklerine bağlı olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Toplumsal ilişkilere önem veren Ahıska Türkleri, aile ve akrabalık ilişkileri oldukça kuvvetli bir topluluktur. Ahıska Türklerinin toplumsal yapısında var olan geniş aile yapısı, sürgünden önce olduğu gibi sürgün sonrası da varlığını devam ettirmektedir. Ahıska Türklerinde büyüklere saygı ve sevgiye büyük önem verilmektedir. Yardımlaşma ve dayanışma duygusu da oldukça güçlüdür ve önemli kabul edilmektedir. Geniş aile yapısının varlığını devam ettirmesi, bu özelliklerin yaşamasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Dini hayata dair inançlara ve yaşam biçimine saygı gösterilmesi, tüm toplumlar için son derece önemli bir konudur. Aksi bir durum, hemen her toplum için son derece sıkıntılı bir süreci içinde barındırır ve toplumun hafızasından kolayca silinmeyen bir iz bırakır. Alan verileri göstermektedir ki, Ahıska Türkleri sürgün edildikleri yerlerde dini ibadetlerini rahat bir şekilde yerine getirememişlerdir. Onların bu konuda yaşadıkları, hafızalarında derin izler bırakmıştır. Ezan sesini vatan kavramı ile özdeş kabul edecek kadar derin bir etkidir bu. Ancak Ahıska Türkleri, gördükleri zulüm ve baskılara rağmen dine

olan bağılılıklarını muhafaza etmişlerdir. Bugün Türkiye’de rahat bir şekilde dini inançlarını ifade etmenin ve ibadetlerini yerine getirmenin mutluluğunu yaşadıkları görülmektedir. Söz konusu dini inançların yanında hemen her toplumda olduğu gibi günlük yaşamlarında birtakım batıl inançlara da sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Araştırma verilerine göre, Ahıska Türklerinin çalışmaya önem veren çalışkan bir topluluk olduğu görülmektedir. Bugün vatandaşlık hakkına sahip olmamakla birlikte, dilenmek, yardım talep etmek yerine sigortasız da olsa çalışmayı tercih etmektedirler. İstihdam bakımından iyi bir alt yapıya sahip olan İnegöl ilçesi, onlara önemli bir istihdam olanağı sunmaktadır. Ancak vatandaşlık hakkına sahip olmamaları, onları hem kayıt dışı çalışmak, hem de sağlık hizmetlerinden yüksek ücretlerle yararlanmak zorunda bırakmaktadır. Diploma gerektiren nitelikli işlerde ise, hem kimlik hem denklik istendiği için çalışma olanağı bulamamaktadırlar. Bu da, daha niteliksiz alanda çalışmaya zorlamakta ve ekonomik anlamda sıkıntı yaşamalarına yol açmaktadır. Yapılan gözlem ve görüşmelerde, İnegöl’de yaşayan Ahıska Türklerinin daha çok düşük ve kısmen de orta gelire sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Günümüzde istisnai vatandaşlık verilmesi ise, Ahıska Türklerinin maddi ve manevi anlamda rahatlamalarını sağlayacak bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Özetle Ahıska Türkleri, Türk kimliğine ve Türk vatanına bağlı, aile ve akraba bağları güçlü, çalışmaya ve kazanmaya istekli, büyüklere saygılı, dini inanç ve ibadetlerine önem veren, Türkiye’de yaşamaktan mutluluk duyan bir topluluktur. Sıkça maruz kaldıkları coğrafi hareketlilik ve toplumsal değişmeye rağmen sahip oldukları temel sosyo-kültürel değerleri korumaya ve gittikleri her yerde yaşatmaya çaba gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Agara, İ. (2017). Ahıska Türklerine İstisnai Vatandaşlık. *Bizim Ahıska Dergisi*, 47, 40.
- Ağaoğlu, Z. (2011). *Eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetlerinden Türkiye’ye Göç Eden Ahıska Türklerinin Göç Koşulları ve Sorunları (Yenibosna Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avşar, B. Z. & Tunçalp Z. S. (1995). *Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri*. Ankara: TBMM Kültür Sana ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Aydın, M. (2013). Toplumsal Yapı ve Kurumlar. *Sosyolojiye Giriş* içinde (114-137). İhsan Çapcıoğlu-Hayati Beşirli (Ed.). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aydın, A. (2002). Kültürünü Koruyan Bir Halk: Ahıska Türkleri. *VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi (Genel Konular Seksiyon Bildirileri)* içinde (23-33). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bayraktar, R. (2013). *Eski Sovyetlerde Türk Kimliği*, Ankara: Berikan Yayınları.
- Bostancı, N. (1998). Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik. *Türkiye Günlüğü Dergisi*, 50, 38-55.
- Demiray, E. (2012). Anavatanlarından Sekiz Ülkeye Dağıtılmış Bir Halk: Ahıska Türkleri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(7), (877-875).
- Devrisheva, F. (2010). Kazakistan’da Ahıska Türklerinin Sosyal-Kültürel Yapılarındaki Değişmeler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, İ. (2010). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar* (13. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

- Güvenç, B. (2010). *Türk Kimliği Kültür Tarihinin Kaynakları* (2. Baskı). İstanbul: Boyut Yayınları.
- Hacılı, A. (2011). Ahıska'da Sanayi ve Ticaret. *Bizim Ahıska Dergisi*, 10, 18-21.
- Hasanoğlu, İ. (2014). Ahıska Türklerinin Fergana Faciası. *Bizim Ahıska Dergisi*, 34, 11-16.
- http://www.ajansahıska.com/haber/ahıska-turklerinin-ukraynadan-turkiyeye-gocu-basladi_h226.html (Erişim Tarihi: 23.03.2018)
- Kalafat, Y. (2011). *Türk Kültür Coğrafyasında Halk Kültüründen Milli Stratejiye*. Ankara: Berikan Yayınları.
- Kalkan, Mustafa (1998). Ahıska Türkleri'nin Menşei ve Tarihi Gelişim Seyirleri. *Bilig Dergisi*, 7, 160-170.
- Kaya, K. (2013). Toplumsal Gruplar. *Sosyolojiye Giriş* içinde (89-113). İhsan Çapcıoğlu-Hayati Beşirli (Ed.). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kırzıoğlu, F. (1992). *Yukarı Kür ve Çoruk Boyları'nda Kıpçaklar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kolukırık, S. (2011). Sürgün, Toplumsal Hafıza ve Kültürel Göç: ABD'deki Ahıska Türkleri Üzerine Bir Araştırma. *Bilig Dergisi*, 59, 167-190.
- Larrain, J. (1995). *İdeoloji ve Kültürel Kimlik*. Neşe Nur Domaniç (Çev.). İstanbul: Sarmal Yayınları.
- Morley, D. & Robins, K. (1997). *Kimlik Mekanları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar*. Emrehan Zeybekoğlu (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Özözen Kahraman S. & İbrahimov, A. (2013). Kafkaslar'dan Sürgün Bir Toplumun Bitmeyen Göçü: Çanakkale'de Ahıska Türkleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 2(22), 77-90.
- Resmî Gazete, 11.07.1992, Sayı: 21281.
- Resmî Gazete, 27.12.2016, Sayı: 29931.
- Said, G. (2017). Türkiye Ahıska Türklerine Vatandaşlık Vermelidir. *Bizim Ahıska Dergisi*, 46, 51.
- Sarıkcıoğlu, E. (2008). *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi* (6. Baskı). Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları.
- Saygılı, S. (2008). *Sağlık Açısından Sünnet*, İstanbul: Elitkültür Yayınları.
- Şakirova, N. (2014). Azerbaycan Ahıska Türkleri'nin Din Eğitimi ve Dini Hayatı Üzerine Bir İnceleme. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Şişman, M. (2014). *Örgütler ve Kültürler* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Taşdemir, T. (2005). *Türkiye'nin Kafkasya Politikası'nda Ahıska ve Sürgün Halk Ahıskalılar*. İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yayınları.
- Togan, A. Z. V. (1981). *Umumî Türk Tarihine Giriş*. İstanbul: Enderun Yayınları.

- Veyselöđlu, A. P. (1999). *Ahıska Türkleri'nin Dramı*, Ankara: Ocak Yayınları.
- Yerlioğlu, H. (2016). Ukrayna'daki Ahıskalıların Türkiye'ye Kabulü Üzerine Notlar. *Bizim Ahıska Dergisi* 41, 52-53.
- Yıldız, C. (2013). Esaret ve Sürgün Çocukları: Ahıska Türkleri. *Parlamento Dergisi*, 8, 40-43.
- Yılmaz, A. & Mustafa R. (2014). 1992 Sonrası Türkiye'ye Göçen Ahıska Türklerinin Göç, İskân Ve Uyum Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma, Bursa Örneği. *Studies Of The Ottoman Domain*, 6 (4), 1-19.
- Zeyrek, Y. (2001). *Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri*, Ankara: Pozitif Yayınları.
- Zeyrek, Y. (2006). *Ahıska Araştırmaları*. Ankara: Kozan Ofset Matbaacılık.
- Zeyrek, Y (2015). Belgeleri Ve Tanıklarıyla Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Göçleri Ve 1944 Sürgünü-V. *Bizim Ahıska Dergisi*, 39, 9-13.